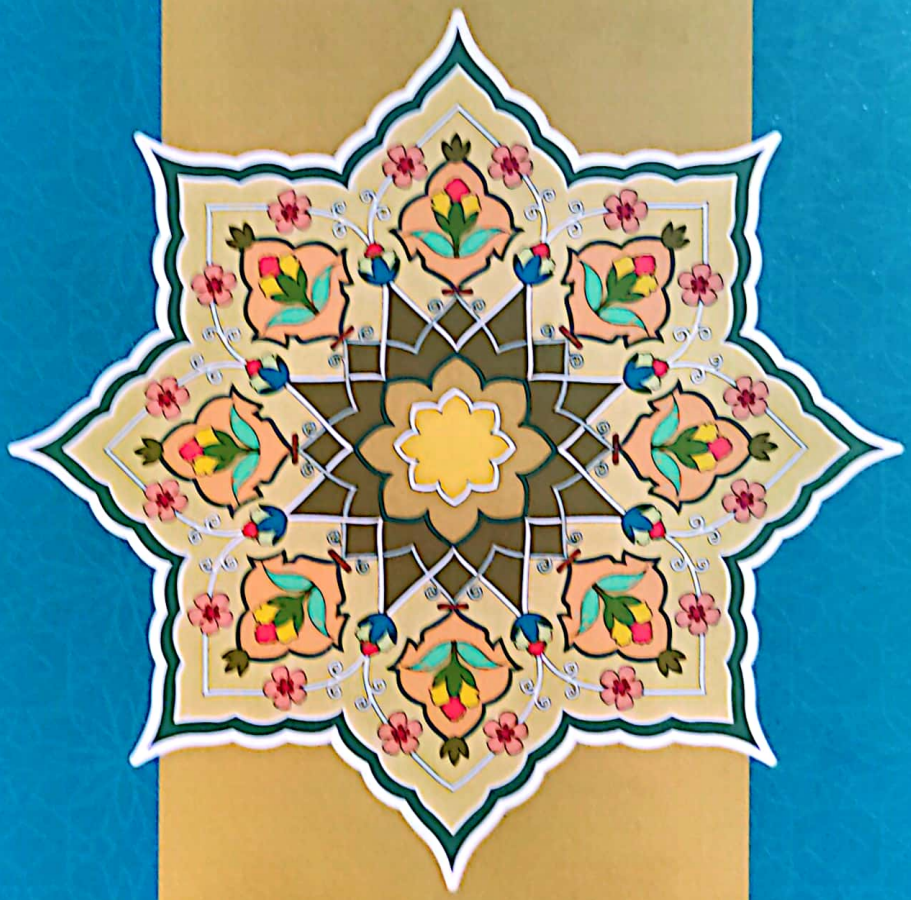
GAZİANTEP'TE DİNİ HAYAT

GAZİKÜLTÜR A.Ş.

CamScanner ile tarandı

GAZİANTEP'TE DİNÎ HAYAT

Gaziantep 2017

CamScanner ile tarandı

BÜYÜKŞEHİR
GAZİANTEP
GAZİANTEP BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları - 11

ULUSLARARASI GAZİANTEP ÂLİMLERİ ve GAZİANTEP'TE DİNİ HAYAT SEMPOZYUMU
Bildiri Metinleri Kitabı

Editörler :
Yrd. Doç. Dr. Erol ERKAN
Arş. Gör. Dr. M. Raşit AKPINAR
Arş. Gör. Esra DELEN YILDIRIM
Arş. Gör. Hacer GENERAL

Koordinatör :
Yrd. Doç. Dr. Erol ERKAN

Hazırlayan / Yapımcı :
Gazikültür A.Ş.

Kitap Dizgi / Grafik :
SERTAÇ Bil. Eğt. İlt. Org. San. ve Tic. Ltd. Şti.
sertac@sertac.com.tr / www.sertac.com.tr

Baskı:
Dumat Ofset Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş
Bahçekapı Mah. 2477 Sokak No:6 Şaşmaz - Etimesgut / Ankara
dumat@dumat.com.tr

Basım Tarihi:
2017

ISBN : 978-975-9011-75-8

İLAHİYAT FAKÜLTESİ

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
Gaziantep İl Müftülüğü

GAZİKÜLTÜR A.Ş.
GAZİKÜLTÜR SANAT ÜRÜNLERİ TİC. VE TURİZM ANONİM ŞİRKETİ

Bu kitapta yayınlanan yazıların ve fotoğrafların sorumluluğu yazarına aittir.
Bütün Yayın Hakları Saklıdır. Copyright © 2017
Yazılı izin alınmadan fotoğraf ve metinler hiçbir şekilde kullanılamaz.

Yazışma Adresi: Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Üniversite Blv.
27310 Şehitkamil / GAZİANTEP Tel.: 0.342 360 69 65
ilahiyat@gantep.edu.tr - ilahiyat.gantep.edu.tr

CamScanner ile tarandı

1 **ÖNSÖZ**

5 *Fatma Şahin*
7 *Prof. Dr. Ali Gür*
11 *Prof. Dr. Şehmus Demir*
13 *Deniz Köken*
15 *Ahmet Çelik*

DİN, MEDENİYET ve İLİM
19 Din, Medeniyet ve İlim
İhsan Süreyya Sırma

GAZİANTEP: TARİHSEL VE COĞRAFÎ ÇERÇEVE
31 İslam Tarihinin İlk Asrında Gaziantep
Hüseyin Güneş
43 19. Yüzyılın Sonlarında Antep'in İdarî ve Dinî Yapısı
Adem Tutar

TARİHTEN GÜNÜMÜZE GAZİANTEP'TE DİNÎ HAYATI ETKİLEYEN KURUMLAR
61 Osmanlı Ayıntâb'ında Dinî Kurumlar ve Üstlendikleri Fonksiyonlar
Zülfiye Koçak
89 Osmanlı Döneminde Ayıntâb'da Medreseler ve Dinî Hayat
İsmail Kıvrım
107 Doğu Medreseleri Ekseninde Cumhuriyet Dönemi Gaziantep Medreseleri ve Yansımaları
Mustafa Keskin
125 Dini Derneklerin Faaliyetlerinin Sivil Toplum Açısından Değerlendirilmesi (Gaziantep Örneği)
Erol Erkan

GAZİANTEP'TE DİNÎN SOSYAL HAYATA YANSIMALARI
139 Şehir ve İnsan
Turgay Aldemir
147 Gaziantep'te Din ve İnançların İzleri
Abdimuhamet Mamytov

CamScanner ile tarandı

159 | Ayıntâb'da Müslim-Gayrimüslim İlişkileri (XVIII. Yüzyılın İlk Yarısı)
Yunus Mercimek

179 | XIX. Yüzyıl'ın İkinci Yarısında Ayıntâb'da Evlilik ve Mihr Olgusuna Dair (148 Nolu Ayıntâb Kadı Sicilleri Işığında)
Enver Demir

GAZİANTEP'TE DİNİ HAYATI ETKİLEYEN KİŞİ VE ESERLER

A. DİL, TARİH ve DİN

199 | Hz. Peygamber'in Mânevî Ehl-i Beytinden Karkamış'ta Medfun Komutan Bir Sahabî: Cerîr b. Abdullah
Ali Bakkal

221 | Osmanlı Dönemi Gaziantepli Âlimler
Recep Dikici

245 | Gaziantep Kitâbeleri Üzerine Bir Değerlendirme
Halil İbrahim Yakar

275 | Ayıntâbî Muhammed Münib b. Muhammed'in Zeyl-i Devha-i Meşâyih'i
Nuran Altuner

309 | Gaziantep Osmanlı Dönemi Cami Saatlerinin Sanat Tarihi Açısından Değerlendirilmesi
H. Kamil Biçici

325 | Bedreddin Aynî'nin Mecaz Anlayışı
Esmetullah Sami

347 | Ayıntablı Âlim Torunzâde Molla Mustafa (Terekesi Işığında)
Zeynel Özlü

369 | Abdullah Necîb el-Ayıntâbî (ö. 1219/1804) ve Vaz' Risâlesi
Timur Aşkan

387 | Mütercim Âsım Efendi'nin Kâmûsu'l-Muhît Eseri Üzerine Bir Değerlendirme
Mustafa Koç

397 | Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî (ö. 1311/1893) ve Kısas-ı Enbiyâ'ya Dâir Eseri: Tevârîhu'l-Enbiyâ fî İrşâdi'l-Ezkiyâ
Necdet Şengün

411 | Hasırcızâde Mustafa Fehim Efendi (1846-1908)'nin Antep İlim ve Kültür Hayatına Katkıları
İsmail Altınöz

CamScanner ile tarandı

433 Bülbülzâde Abdullah Edib Efendi (ö. 1927)
İbrahim Kutlu Özmantar
441 Kilisli Muallim Rifat'ın (ö. 1953) Hatıraları
Yakup Öztürk

B. DİNÎ DÜŞÜNCE

455 Bedreddin el-Aynî'nin İtikâdî Meselelere ve Mezheplere Yaklaşımı
Ömer Özpınar
481 Felekzâde el-Ayıntâbî Ahmet Bin Hamza'nın "Tafsîlü't-Tarîkı'l-Mukarrabîn ve Sebîli'l-Müttebiîn" Adlı Ahlâk Risâlesi Üzerine Bir Mülahaza
Ahmet Pirinç
597 Merahu'l-Meâlî fî Şerhi'l-Emâlî Eseri Bağlamında Mütercim Âsım Efendi'nin Kelamî Görüşleri
Mahmut Çınar
511 Gaziantep Ulemasından Mehmet Emin Er el-Mîrânî'nin Usûlu'd-Dîn ile İlgili Görüşleri
Burhan Atsız
529 Mütercim Asım Efendi'nin Sözlüklerinde Yer Alan Bazı Felsefî Kavramlar
İsmail Erdoğan

C. DİN ve HUKUK

541 El-Binâye fî Şerhi'l-Hidâye Adlı Kitabı Çerçevesinde Bedreddin el-Aynî'nin (ö. 855/1451) Fıkıhçılığı
Mehmet Selim Aslan
563 Mehmed Fıkhî el-Aynî'nin (ö. 1147/1735) Risâle fi'd-Duhâni ve'l-Kahve Adlı Eseri
Hafsa Kesgin
577 Mehmed Fıkhî el-Aynî'nin (ö. 1147/1735) Hayatı, Eserleri ve el-Ecvibetü'l-Kâni'a Adlı Fetva Mecmuası
Emine Arslan
611 Ömer Müftî Kilîsî ve Risâletü'd-Dühân Adlı Eseri
Hüseyin Baysa
631 Mehmed Münib Ayıntâbi (ö. 1823) ve Şerhu Siyeri'l-Kebîr Tercümesi
Mustafa Baktır

CamScanner ile tarandı

641 | Mehmed Münîb Ayıntâbî'nin (ö. 1823) Nohud Yakısı Risalesi
Uğur Bekir Dilek

647 | Manzum Ferâiz Geleneğinin Türkçe Bir Örneği: Ayıntâbî Hasib Dürrî Efendi'nin (ö. 1918) Zübdetü'l-Ferâiz İsimli Eseri
M.Raşit Akpınar

679 | Abdulmecit Belli (ö. 2007) ve Din Hürriyeti Açısından Anayasa Eleştirisi
Recep Tuzcu

D. KUR'ÂN İLİMLERİ

703 | Muta Halebî el-Ayıntâbî'nin Beydâvî Haşiyesinin Kritiği
Halil Aldemir

715 | Kitabu't-Tefsîr Özelinde Bedreddîn el-Aynî'nin Müteşâbih Âyetlere Yaklaşımı
Zeki Halis

739 | Mehmet Emin Er Hocaefendi'nin Kur'ân İlimlerine Yaklaşım Yöntemi
Abdulcelil Bilgin

E. TASAVVUF

753 | Osmanlıdan Günümüze Gaziantep'te Bir Gönül Sığınağı: İmam Gazali
Zeynel Özlü

771 | Gaziantep'te Bir Halvetî Şeyhi: Şâh Velî Ayıntâbî
Raşit Çavuşoğlu

789 | Şeyh Ramazan Efendi ve Oğlu Ahmet Çelebi
Ahmet Özsoy

809 | Aydî Mehmed Efendi'nin (1812-1865) Divanı'nda Tasavvufî Unsurlar
Mahmut Esad Erkaya

829 | Şah Veli Torunu Şah Veli ve Gunyetü's-Sâlikîn Adlı Eseri
Hayri Kaplan

845 | Gaziantep'te Bir Hâlidî Şeyhi: Şeyh Ahmed Hilmi Munis (ed-Derşevî)
İbrahim Baz

CamScanner ile tarandı

863 Oğuzeli'nde Meskun Mutasavvıf Bir Aile: Fakılar (Fakihler)
Mustafa Özağaç
883 Murşit âlim Şair Şeyh Hasan El-ayni
Ahmet İhsan Kaya
893 İbrahim Halil Efendi'nin Gaziantep/İslahiye'deki Dinî Hayata Katkısı
Fehmi Soğukoğlu
907 Son Dönem Antepli Divan Şairlerinin Divanlarında Tasavvufun Yansıması
Gülşah Gaye Fidan

F. YAKIN DÖNEM DİN ÂLİMLERİ

927 Küçük Buhara'nın Son Dönem Âlimlerinden Adil Özberk Hoca (1934-1999)
İsmail Yılmaz
943 Zor Zamanda Âlim Olma: Ahmet Muhtar Büyükçınar'ın Kendi Kaleminden Hayatı ve Eserleri Üzerinden Din Anlayışı
Abdulkadir Macit
961 Muhammed Emin Er el-Mîrânî'nin Fehmü'l-Fıkı fî Usûli'l-Fıkıh Risâlesi Çerçevesinde Hadis/Sünnet Usulüne Yaklaşımı
Recep Aslan

DEĞERLENDİRME

979 Prof. Dr. İhsan Süreyya SIRMA
983 Prof. Dr. Nasrullah HACIMÜFTÜOĞLU
986 Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR
987 Turgay ALDEMİR
989 Yrd. Doç. Dr. Erol ERKAN

991 **PROGRAM AKIŞI**
997 **KATILIMCILAR**
1000 **KURULLAR**
1003 **SEMPOZYUM GÖRSELLERİ**
1007 **DİZİN**

CamScanner ile tarandı

Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî (ö. 1311/1893) ve Kısas-ı Enbiyâ'ya Dâir Eseri: *Tevârîhu'l-Enbiyâ fî İrşâdi'l- Ezkiyâ*

Necdet ŞENGÜN *

A. Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî Hayatı ve Eserleri

1. Hayatı

Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî, Antepli Mehmed İhlâs Efendi'nin oğludur. 1235/1819 yılında II. Mahmud (1808-1839)'un devr-i saltanatında Gaziantep'te doğmuştur. Dâru's-sıbyândaki ilk eğitiminin ardından Arapça, Farsça gibi dil dersleri yanında ulûm-ı âliyeyi de özel hocalardan tahsil etmiştir. Yirmi bir yaşında iken 1256/1840 yılında Gaziantep'ten İstanbul'a gelerek önce Dîvân-ı Humâyûn, ardından da Sadâret Mektubî Kalemi'nde[1] vazifeye başlamıştır. 1257/1841 yılında sır kâtibi olarak da bilinen Serasker Mustafa Nûri Paşa'nın[2] maiyyetinde Şam'a gitmiştir. 1259/1843 yılında Arnavutluk'ta çıkan isyanı bastırmakla görevlendirilen Ali Rıza Paşa'nın yanında Rumeli'ye geçmiştir. 1260/1844 yılında Beyrut'ta bulunan Kapudan Halil Paşa ve Sayda valisi Es'ad Paşa'nın durumlarını incelemek ve Kudüs'e Rum patriği atamak göreviyle bu bölgede bulunmuştur. Dönünce kalemdeki görevine devam etmiş, birkaç gün sonra da Hâriciyye Mektubî Kalemi mümeyyizi olmuştur. 1261/1845 senesinde Hâriciyye Nâzırı Şekîb Paşa'nın yanında Şam'a gönderilmiştir.

Döndükten bir yıl sonra Sadaret Mektubî Kalemi mümeyyizliğine, daha sonra sâniye rütbesi ile 1264/1848 senesinde Meclis-i Vâlâ başkitabeti muavinliğine tayin edilmiştir. Sonra yeniden Mektubî Kalemi'ndeki görevine

* Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, necdetsengun@hotmail.com.

1 Sadâret Mektupçusu: Sadâret dairesinin yazı işlerinin başında bulunan memurun ünvanıdır. "Mektubî-i Sadâret" veya "Mektubî-i Sadâret-i Uzmâ" şeklinde de kullanılırdı. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yay., İstanbul 1983, III, 80.

2 Geniş bilgi için bk. Sinan Dumlu, Sırkatibi ve Muhasip, Kitabevi Yay., İstanbul 2016.

CamScanner ile tarandı

dönmüştür. 1270/1854 yılında mütemayiz rütbesi ve 5500 kuruş maaş ile ayrıca Kapı Kethüdâlığı[3] görevi ilavesiyle Sadaret Mektubî Kalemi muavinliğine atanmıştır. Üç sene sonra Bağdat, Diyarbakır ve Şehrizor'da bulunan memurların durumlarını tahkike ve muhakemelerinin icrasına memur edilmiştir. 1273/1857 senesinde kapı kethüdâlığı görevi üzerinde kalmak şartıyla, Maârif Nezareti mektupçuluğu görevine getirilmiştir. On iki sene kadar o memuriyette kalmıştır. Yeni teşkil olunan Meclis-i Kebir-i Maarif'in ilk toplantısında Maarif Nazırı Safvet Paşa ile bazı uygulamalardan dolayı ters düştüğünden Safvet Paşa'nın Bâb-ı Âlî'ye yazdığı bir yazı ile görevinden azlettirilmiştir.[4] Azlinden iki buçuk sene kadar sonra 1288/1871 senesi Şaban ayında Selanik ve Prizren vilayetleri kapı kethüdâlıklarına atanmıştır. Daha sonra Diyarbakır, Mamuretü'l-Aziz (Elazığ) ve Hüdavendigâr (Bursa) vilayetleri kapı kethüdâlıkları da kendisine verilmiştir. Kendisine ûlâ sınıf-ı evvelî[5] rütbesi ile ikinci Mecîdî ve üçüncü Osmânî nişanları verilmiştir. 16 Cemâziye'l-evvel 1311/ 25 Kasım 1893 tarihinde, Cumartesi günü, hicrî takvime göre yetmiş altı, miladî takvime göre yetmiş dört yaşında, İstanbul'da Beylerbeyi'nde vefat etmiştir. Üsküdar'da Hazret-i Hüdâyî Dergâhı haziresine defnedilmiştir.[6]

3 Kapı Kethüdalığı: Valilerle sancak beylerinin, dairelerin ve Patrikhâne'nin Bâb-ı Âlî ve resmî dairelerdeki işlerini takip etmek üzere tayin eyledikleri memura verilen addır. Geniş bilgi için bk. Pakalın, Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, II, 172.

4 Safvet Paşa, Elifbâ cüzlerinin başındaki "Rabbi yessir" duasının kaldırılmasını istemiş, heyetteki Müslüman ve Hıristiyan azalar bu hususa ses çıkarmamıştır. Safvet Paşa bir vesile ile dışarı çıkınca, bu hususu kaleme alacak olan Râşid Efendi bunun doğru olmadığını savunmuş, diğer üyeler de bu yönde fikir belirtmiştir. Geri dönen Safvet Paşa, on iki yıldır bu görevde olan Râşid Efendi'nin burada nüfuz elde ettiğini ve onunla çalışmanın zor olacağını düşünerek durumu azlini Bâb-ı âliye bildirmiştir. Bu hadise Râşid Efendi'yi derinden etkilemiştir. Yeri geldikçe "bizim mektupçuluktan infisalimiz pek gariptir" diyerek bu hadiseyi dostlarına anlatmıştır. İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, MEB Yay., İstanbul 1969, II, 1355-1356.

5 Ûlâ evvelî: Mülkî rütbelerden biridir. Ûlâ sânîsinden büyük bâlâdan küçük idi. Bu rütbeyi ihraz edenler ricâlden sayılırlar, teşrifata da dahil bulunurlardı. bk. Pakalın, Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, II, 172.

6 İnal, Son Asır Türk Şairleri, s. 1355-1356.

CamScanner ile tarandı

2. Eserleri

2. 1. Dîvânçe

Râşid'in şiirlerinin toplandığı bir eserdir. Yazma hâlinde kalan bu *Dîvânçe*'den sadece 11 gazeli *Hazîne-i Fünûn*[7] dergisinde yayımlanmıştır. İbnülemin bu eser ile ilgili olarak şu hatıratını ve bilgileri nakletmektedir: "Râşid'in *Dîvânçe*'si *Hazîne-i Fünûn* idarehanesine getirilerek 11 gazeli derç edildikten sonra yeni fikirli bir iki kimse tarafından öyle eski şeylerin tab'ı münasip olmayacağı ihtar olunması üzerine *Dîvânçe*'nin sahiplerine iade edildiğini, o esnada *Hazîne-i Fünûn*'un muharriri olan Fâik Reşâd merhum bana söylemişti. Râşid Efendi'nin büyük oğlu temyiz mahkemesi azasından Arif Bey merhumdan bilvasıta *Dîvânçe*'yi sordum. Nezdinde bulunduğunu, menfaati müşterek olarak tab'ına teşebbüs edersem muvafakat edeceğini bildirdi. Memnuniyetle tab ettireceğimi söyletdim. *Dîvânçe*'nin perakende olduğu ve zamanının da müsait bulunmadığı cevabını aldım." dedikten sonra "Râşid'in bütün şiirlerini göremedim. Görebildiklerim on iki gazel ve birkaç beyitten ibarettir. Ekseri hakîmânedir. Güzel sözleri varsa da kendinin;

Zîr-i hâk olsam da ben her çend bî-nâm u nişân
Defter-i şi'rim olur müstevceb-i şöhret bana ve
Teslîm olundu kişver-i şi'r ü sühan bana

dediği gibi nazımları pek o kadar "müstevceb-i şöhret" olacak ve kişver-i şi'r ü sühanın kendine teslîm olunduğunu ispat edecek derecede değildir."[8] ifadelerini serdetmektedir.

2.2. Zeyl-i Sefînetü'r-Rüesâ

Aynı zamanda *Halîfetü'r-Rüesâ* adıyla da bilinen ve Râşid Ayıntâbî gibi kalemiyye sınıfında görev ifa etmiş olan Giritli Ahmed Resmî Efendi'nin *Sefînetü'r-Rüesâ* adını taşıyan eserinin zeylidir. Resmî Ahmed Efendi *Sefînetü'r-Rüesâ*'da 1525'de ilk kez bu göreve getirilen Koca Nişancı Celal-zâde Mustafa Çelebi'den başlayarak 1774'te bu görevden ayrılan Koca Râgıp Paşa'ya dek reîsü'l-küttâb olarak çalışmış altmış dört şahsın biyografisini vermiştir. Bu

7 Bu mecmua 1893-1895 yılları arasında yayımlanmıştır. Nüshaları Ankara Millî Kütüphane'dedir. Derginin 27-52. sayıları üzerine bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Bu çalışmada dergi ayrıntılı olarak tanıtılmıştır. bk. İ. Seval Gökalp, Hazine-i Fünûn Dergisi (27-52.Sayıları) (İnceleme ve Seçilmiş Metinler), (Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2003.

8 İnal, Son Asır Türk Şairleri, s. 1357.

CamScanner ile tarandı

eser üzerine Süleyman Fâik'in ve İbrahim Nâilî'nin zeyilleri Râşid Ayıntâbî'nin zeylinden daha meşhur olmuştur.[9] Bununla birlikte Fatin Davud, Râşid'in zeyli hakkında: "Mûmâ-ileyhin fenn-i inşâda olan kudret ve miknetine nümûne olmak üzre Ahmed Râsim Efendi merhûmun eser-i kalemi olan *Sefînetü'r-Rüesâ* nâm kitâb-ı nefisin zeyl-i latîfine zeylgûne bir eseri ve bir mikdâr eş'âr-ı mu'teberi vardır"[10] ifadelerini kullanmaktadır. İbnülemin, Râşid'in eserini görmediğini, ancak Süleyman Fâik Bey'in zeylinin kendi kütüphanesinde olan bir nüshasında, Kâmil Ahmed Paşa'nın terceme-i hâlinin derkenarında, "Râşid Ayıntâbî" imzasıyla bir haşiye gördüğünü, bu sebeple Râşid'in eserinin 1249/1833-1251/1835 yılları arasında yazılmış olması gerektiğini ifade etmiştir.[11] Konu üzerine araştırma yapan Mehmet Arslan, bu eserin basılmadığını, yazma hâlinde olduğunu[12] haber vermektedir.

2.3. Tevârîhu'l-Enbiyâ fî İrşâdi'l-Ezkiyâ

Bu eser aşağıda ayrıntılı olarak değerlendirilecektir.

Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî'ye atfedilen iki eser daha vardır. Her iki eseri de Bursalı Mehmed Tâhir dile getirmektedir. Başka kaynaklarda geçmeyen bu eserlerden ilki *Muhâdarât*[13] adlı bir eserdir. Bu eser hakkında Bursalı; "Bir de gayr-ı matbû Muhâdarât mecmuası vardır"[14] ifadelerini kullanmaktadır. Hemen bütün hayatı yazı, söz, kelam ve hitabet gibi meşguliyetlerle geçmiş birinin bu türde bir eser meydana getirmesi mantıklı görünse de bu hususu destekleyen başka belge ve bulgulara rastlanamamıştır. Belki İbnülemin'in anlattığı şu hatıra böyle bir kitabın var olma ihtimalini güçlendirebilir. Şöyle ki; "Vaktile Ârif Bey merhumun – kalem arkadaşlarımızdan olan – kayınbiraderinin davetiyle ve birkaç arkadaşla bir gece Beylerbeyi'ndeki evinde kalmıştık. Gösterdiği müsaade üzerine babasının yazma ve kıymetli kitaplarını tetkik etmiştik. Ârif Bey bana ve bir arkadaşa birkaç kitap ihdâ etmişti. Babasının yazdığı müntehâb ebyâtı ihtiva eden mecmuayı gözden geçirip beş on beyt ve

9 bk. Âgâh Sırrı Levend, Türk Edebiyatı Tarihi, TTK yayınları, Ankara 1988, ss. 376-378.

10 Fatîn Davud, Hâtimetü'l-Eş'âr (Fatîn Tezkiresi), (Haz. Ömer Çiftçi), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara ty, s. 157.

11 İnal, Son Asır Türk Şairleri, s. 1357.

12 http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5217 (16.08.2016).

13 Âgâh Sırrı Levend, Muhâdarât türündeki kitaplar için şu bilgileri aktarmaktadır: Arap edebiyatında kapsamı çok geniş bir türdür. Zevkle okunacak yararlı bilgiler, çeşitli haberler ve düşünceler, fıkralar ve anılar, seçilmiş şiirler ve hutbeler üzerine açıklamalar, "Nevâdir-i Garîbe ve Meânî-i Nâdire" tamlamalarıyla belirtilen edebî ve ahlakî yazılar hep bu türde toplanır. Bu eserlerde görülen ilk nitelik fesâhat ve belâgattır. Dedikten sonra Arap edebiyatında bu türde yazılan önemli eserleri sıralamıştır.

14 Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1333, III, 60.

CamScanner ile tarandı

mısra istinsah etmiş idim." Eserle ilgili elimizde bu bilgilerden başka bir bilgi yoktur.

Bursalı Mehmed Tâhir'in Râşid Ayıntâbî'ye atfettiği ikinci eser, *Elfü'n-nehâr ve'n-Nehâr* adlı tercüme bir eserdir. Bu eser hakkında Bursalı: "1290 tarihinde tab olunan (Elfü'n-nehâr ve'n-Nehâr=Bin Bir Gün) hikayesini de Mustafa Hâmi Paşa ile beraber Fransızca'dan tercüme eylemiştir. Bu hikayenin aslı Hind lisânı üzredir"[15] demektedir. Ancak İbnülemin bu bilgiye itiraz ederek: "Hikayenin birinci cildinde mütercimin ismi yoktur. Üçüncü cildin başında Terceme-i Mustafa Hâmi Paşa bâ-muâvenet-i Ahmed Midhat-Şükrü yazılıdır. Râşid Efendi'ye dair bir işaret yoktur."[16] ifadelerini kullanmaktadır. Dolayısıyla bu ikinci eserin Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî'ye ait olmadığı ortaya çıkmaktadır.

3. Şahsiyeti

İbnülemin Mahmud Kemal, gördüğü ve yakinen tanıma fırsatı bulduğu Râşid Efendi'yi "Beyaz yüzlü, kır sakallı, orta boylu ve şişmanca" şeklinde tarif etmektedir. Bu tanışıklık münasebetiyle Râşid Efendi hakkında bize en sağlam ve en kapsamlı bilgileri İbnülemin aktarmıştır. İbnülemin'in aktardığı bilgiler şu şekildedir: "Arap ve Fars lisanlarıyla konuşur ve yazardı. Fransızca'ya da âşina idi. İlim ve mârifet erbabından olduğu kesindir. Vefâtını ilan eden Sabah gazetesinde çıkan habere göre, merhum Antep'in tanınmış bir ailesine mensuptur. Arapça ve Farsça'nın derinliklerine vâkıf bir zâttır. Çok kuvvetli bir hâfızası olduğundan kendisine kütüphane-i zî-hayât (ayaklı kütüphane) demek şâyândır. Hayatı boyunca Tefsîr, Hadîs ve Arapça'ya dair eserleri tetkik etmiştir. İhtiyarlığına rağmen yakın zamanlara kadar gayet dinçti."[17]

Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî, inandığı değerleri sonuna kadar savunma ve bu hususta etrafındaki kimseleri kolayca etkileme kabiliyetine sahiptir. Yukarıda bahsi geçen ve iki buçuk yıl kadar bir süre devlet hizmetinden azline sebep olan Safvet Paşa ile girdiği tartışmada, Meclis-i Maarif'de bulunan ve Safvet Paşa'nın teklifine ses çıkaramayan Hıristiyan ve Müslüman azaları Elif Bâ cüzlerinin başındaki *Rabbi Yessir* duasının kaldırılmaması konusunda ikna etmiş, bedelini de ağır ödemiştir.

Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî, yukarıda ifade ettiğimiz devlet

15 Bursalı, Osmanlı Müellifleri, III, 60.
16 İnal, Son Asır Türk Şairleri, II, 1356-1357.
17 İnal, Son Asır Türk Şairleri, s. 1356.

CamScanner ile tarandı

adamlığı yanında, şiirlerinde Râşid mahlasını kullanan bir şâirdir. Her ne kadar bugün elimizde olmasa da eserleri arasında *Divançe* adlı bir eserinin olması onun bu yönünü ortaya koymaktadır. Lâkin son dönem biyografi yazarlarımızın ortak kanaati, şiirlerinin vasat düzeyde olduğu, onun da orta karar bir şâir olduğu yönündedir. Ben *Hazîne-i Fünûn* dergisinde yayımlanan gazellerin tamamını göremedim. Lakin İbnülemin ve Fatin Davud'un aktardığı bazı gazellerden ikisini, onun şiir kâbiliyyetini göstermesi bakımından aşağıda naklediyorum:

Gazel

Etdik recâ vü meskenet ey dil-rübâ sana
Düşmezdi eylemek bize cevr ü cefâ sana

Gitdin vedâ kılmadan etdin bizi fedâ
Artık selâmet eyleye ihsân Hudâ sana

Rahm etmeyip hakâret ile çiğnedin bizi
Olsun helâl cümlesi bizden yana sana

Sensin efendim eyleyemem gayra arz-ı hâl
Şükr ü şikâyet eylerim ancak sana sana

Ser-rişte geçdi destine cânâ cefâlar et
Açmış bulundu sırrını dil ez-kazâ sana

Me'yûs kıldı gitdi seni ol tabîb-i cân
Ey haste-dil Hudâ vere artık şifâ sana

Beyden gelen de beydir eyâ hicr-i gam-küsâr
İzzetle sadr-ı kalbe buyur merhabâ sana

Fânî olup afâf ile cân verdi âferîn
Râşid anın-çün işte göründü fenâ sana[18]

Gazel

Gerçi geldikde nehârı bize şâm eyledi hat
Lîk ol ser-keşi uşşâkına râm eyledi hat

Murg-ı vahşî ise de sayd ederiz ol şûhu
Dâne-i hâline kendisini dâm eyledi hat

18 İnal, Son Asır Türk Şairleri, II, 1358.

CamScanner ile tarandı

Bâg-ı hüsnün gülü var sünbülü var bülbülü var
Çemeni yokdu fakat geldi tamâm eyledi hat

Çâr-ebrûlar ile ülfeti teshîl ederek
Niçe bî-çâreyi dil-şâd u be-kâm eyledi hat

Râşid erzânî-i kâlâ-yı visâle dâir
Müjde olsun bize irsâl-i peyâm eyledi hat[19]

Buna mukabil Râşid Ayıntâbî'nin inşâda kuvvetli bir kaleme sahip olduğu, Arapça ve Farsça'ya da hâkim olduğu, zâten kendisinin kalemiyyeye mensup, kalem erbâbı bir zât olduğu kaynaklarımızda vurgulandığı gibi, mensur eserlerinde ortaya koyduğu tarz ve üslup da bunu desteklemektedir. Bu üslûbu yansıtması bakımından *Tevârîhu'l-Enbiyâ* adlı eserinde *Tevhîd-i Bârî'ye Dâir Mukaddime* başlıklı bölümden birkaç satırı dikkatlerinize arz ediyorum:

> *"Ve'l-hâsıl ne şeye irâde-i aliyyesi taalluk ederse elbette olur ve taalluk etmez ise olmaz. Dâimâ Mevcûd ve Mübdî ve Merci' ve Muîd ve Fallâlün limâ yürîd oldur. Hükm ve kazâsını kimse red ve def' edemez. İns ve cin ve melâike ve şeyâtîn bir yere cem' olup ittifak eyleseler kendinin irâdesi olmadıkça âlemde zerreyi tahrik ve teskinden âcizlerdir. Semî' ve Basîrdir. Her bir şeyi görüp işidicidir. Mütekellimdir bir kelâm ile ki kelâm-ı mahlûka müşâbih olmaz. Zât-ı kadîm ve a'lâsından mâ-adâ her bir şey hâdisdir. Yani cümlesini kudret ve irâdesiyle halk ve îcâd eylemişdir ve her bir hareket ve sükûnda ve kâffe-i eşyâda vahdâniyyetine delâlet eder nice nice âyet ve hikmetler vardır."*[20]

Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî'nin tasavvufî şahsiyeti, mutasavvıf kimliği ile ilgili maalesef elimizde yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bu hususta tek bilgi yukarıda zikri geçen kaynaklarda onun Üsküdar'da Hazret-i Hüdâî Dergâhı hazîresine defnedilmiş olduğudur. Bu bilgiden hareketle onun Aziz Mahmûd Hüdâyî'ye,[21] dolayısıyla Celvetiyye'ye müntesip olduğu veya bu tarik muhiblerden biri olduğu iddia edilebilir. Her ne kadar Hüdâyî Dergâhı hazîresine defnedilmesi, onun bu çevrede önemli bir makamda olduğunu düşündürse de doğrudan Hüdâyî ile bağını gösteren herhangi bir bilgiye rastlanamamıştır.

19 Fatîn Davud, Hâtimetü'l-Eş'âr (Fatîn Tezkiresi), s. 157.
20 Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî, Tevârîhu'l-Enbiyâ fî İrşâdi'l-Ezkiyâ, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1282 (1866), s. 7.
21 bk. Hasan Kâmil Yılmaz, Azîz Mahmûd Hüdâyî Hayatı Eserleri Tarîkatı, Erkam Yay., İstanbul 1999.

CamScanner ile tarandı

B. Tevârîhu'l-Enbiyâ fi İrşâdi'l-Ezkiyâ

"Zeki Öğrencileri İrşad İçin Peygamberler Tarihi" şeklinde bir mânâ verebileceğimiz eserin yazma nüshalarından biri Ankara Milli Kütüphane'de 06 Hk 4447 numarada kayıtlıdır. Yazma, 228 varaktır ve eser 1281/1865 tarihinde kaleme alınmıştır. Eserin adında geçen "Tevârîhu'l-Enbiyâ" tamlaması ebced hesabıyla eserin telif tarihi olan 1281'i vermektedir. Yaptığımız katalog incelemelerinde biz başka bir nüshasına tesadüf edemedik. Eser, yazıldıktan bir yıl sonra 1282/1866 tarihinde 459 sayfa olarak, İstanbul'da, Matbaa-i Âmire'de basılmıştır.[22] Yazma nüshasının değişik kütüphanelerde bulunmayışının sebeplerinden biri de bu olsa gerektir. Bu matbu nüshalardan birisi şuan Los Angeles'ta, California Üniversitesi Kütüphanesinde bulunmaktadır.[23] Ayrıca Türkiye'de değişik kütüphanelerde bu matbu nüsha ile karşılaşmak mümkündür.

Eserin yazılış sebebi, baş tarafta *Dîbâce-i Kitâb* bölümünde, hamdele, salvele ve dönemin padişahı Sultan Abdülazîz için övgü dolu cümlelerden sonra şu şekilde açıklanmaktadır: Bu dönemde hem İstanbul'da hem de memleketin diğer yerlerinde Rüşdiyyelerin açılmaya başladığı, ancak bu okullarda çocuklara okutulabilecek, onların seviyesine uygun bir peygamberler tarihi bulunmadığından, Maârif Nâzırlığı yapan Nevres ve Ethem Paşaların da teşvikiyle bu görevin Maârif Nezâreti Mektupçusu olan Râşid Mehmed Ali Efendi'ye yani kendisine verildiği, onun da kısa zamanda kitabı hazırladığı dile getirilmektedir. Öte taraftan kitap kaleme alınırken bazı tefsir ve tarih kitaplarına müracaat edilmiş, buralardan toplanan bilgilerle kitap oluşturulmuştur. Ancak eser, önceki peygamberler tarihi kitaplarından biraz daha farklı bir üslup ile yazılmıştır. Ebced hesabıyla *Tevârîhu'l-Enbiyâ* ibaresi kitabın yazılış tarihi olan 1281 tarihini verdiğinden kitaba *Tevârîhu'l-Enbiyâ fi İrşâdi'l-Ezkiyâ* adı verildiği ifade edilmektedir. Daha sonra dönemin padişahı ve bazı vekiller ve büyük âlimler için dua cümleleri ile dîbâce tamamlanmaktadır.

Dîbâce-i Kitâb bölümünün hemen ardından *Tevhîd-i Bârîye Dâir bir Mukaddime* başlıklı bölümde Allah Teâlâ'nın şan ve azametinden, zatından ve

22 Eserin sonunda "İşbu kitâb-ı müstedâb ki..." şeklinde başlayan bölümde, eserin o günkü Maârif Nâzırı Kemâl Bey'in izni Matbaa-i Âmire'nin müdürü Ahmed Tâhir Bey'in himmetleriyle 1282 yılının şevvâl ayının ortalarında basıldığı beyan edilmektedir. Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî, Tevârîhu'l-Enbiyâ fi İrşâdi'l-Ezkiyâ, s. 459.

23 Eser online haldedir. İstifade etmek isteyenler internet adresinden kitaba ulaşabilir:https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.a0005761861;view=1up;seq=474;size=150 (Erişim:17.08.2016)

CamScanner ile tarandı

sıfatlarından bahsedilerek tevhîd akidesi ortaya konulmuş, hemen ardından Hz. Adem anlatılmaya başlanmıştır. Hiç şüphesiz dîbâce ve mukaddime bölümleri, kitapların edebî ifadelerinin yoğunlukta olduğu bölümlerdir. Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî de bu iki bölümü oldukça süslü, ağdalı ve uzun tamlamaların olduğu bir tarzda kaleme almıştır. Daha sonraki bölümler bu iki bölüme nazaran daha sade bir yapı arz etmektedir. Söylediklerimizi ortaya koymak ve kitabın giriş cümlelerini serdetmek sadedinde *Dîbâce-i Kitâb* bölümünden küçük bir aktarımı dikkatlerinize sunuyorum:

> *"Envâ-ı derârî-i ĥamd ü senâ cenâb-ı Ĥayy u Kadîm dergâh-ı eĥadiyyetine şâyân ve sezâdır ki ibdâ-ı âlem ve âdem ve ižhâr-ı âsâr ve ĥavâdis-i ümemle kemâl-i sun'-ı celîlini ibrâz ve gevâhir-i salât ve selâm ol fahr-i rusül ve hâdîü's-sübül bârgâhına lâyık ve ahrâdır ki mizmâr-ı i'cāz-nisâr-ı risâletde ĥâiz oldukları kasbu's-sebaḳ nübüvvet ve hâtemiyyet ve efđaliyyetlerinin müstetabbu olduğu seyr-i celile ve mehâmid-i fahîmesiyle..."*[24]

Eser bir fihrist ile başlar. Bu fihriste göre eserin ilk 150 sayfalık bölümü Hz. Muhammed (sav)'den önceki peygamberlerin hayat hikâyelerini menkıbevî bir tarzda ele alırken, daha sonraki bölümler Hz. Peygamber'e hasredilmiştir. "Fahr-i Âlem ve Sebeb-i Âsâyiş-i Ümem (sav) Hazretleri" başlığını taşıyan bu bölüm, adetâ kitabı ikiye ayırmıştır. Zira kitap ilk bölümüyle bir peygamberler tarihi iken bu ikinci bölüm ile bir siyer özelliği kazanmıştır. Hatta kitabın son bölümlerinde Hz. Peygamber'in bazı şemâil ve hilyesine temas edilmesi dolayısıyla kitabın şemâil veya hilye kitapları içinde de sayılabileceğini ifade etmemiz gerekir.

Matbu nüshaya göre eserin içindekiler kısmı şu şekildedir. Dîbâce-i Kitâb (s.2); Tevhîd-i Bârîye Dâir Mukaddime (s. 6); Hazret-i Âdem (as) (s. 7); Hazret-i Şît (as) (s. 12); Anûş b. Şît (as) (s. 13); Sâbî b. Şît (as) (s. 14); Kaynân b. Şît (as) (s. 14); Mehlâyil b. Kaynân (s. 14); Berd b. Mehlâyîl (s. 15); Hazret-i İdrîs (as) (s. 16); Hazret-i Nûh (as) (s. 18); Sâm b. Nûh (as) (s. 20); Hâm b. Nûh (as) (s. 20); Yâfes b. Nûh (as) (s. 21); Hazret-i Hûd (as) (s. 21); Hz. Sâlih (as) (s. 23); Hz. İbrahim (as) (s. 25); Hz. Lût (as) (s. 32); Hz. İsmail (as) (s. 33); Hz. İshak (as) (s. 36); Hz. Yâkûb (as) (s. 38); Hz. Yûsuf (as) (s. 43); Hz. Eyyûb (as) (s. 47); Hz. Şuayb (as) (s. 50); Hz. Mûsâ (as) (s. 52); Hz. Hârûn (as) (s. 65); Hz. Hızır (as) (s. 68); Hz. Yûşâ (as) (s. 70); Hz. Harakyıl (as) (s. 77); Hz. İlyâs (as) (s. 78); Hz. Elyasa (as)

24 Râşid Mehmet Ali Ayıntâbî, Tevârîhu'l-Enbiyâ fî İrşâdi'l-Ezkiyâ, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1282, s. 2.

CamScanner ile tarandı

(s. 81); Hz. Eşmubel (as) (s. 83); Hz. Dâvûd (as) (s. 87); Hz. Süleyman (as) (s. 92); Hz. Lokmân (as) (s. 98); Hz. Yûnus (as) (s. 102); Hz. Şe'yâ (as) (s. 105); Hz. Ermiyâ (as) (s. 107); Hz. Zülkifl (as) (s. 108); Hz. Üzeyr (as) (s. 109); Hz. Danyal (as) (s. 113); Hz. Circis (s. 122); Hz. Zekeriyyâ (as) (s. 127); Hz. Yahyâ (as) (s. 129); Hz. Îsâ (as) (s. 132).

Fahr-i Âlem ve Sebeb-i Âsâyiş-i Ümem Efendimiz Hazretleri (s. 151); Eşrefü'l-Enbiyâ Efendimiz Hazretlerinin Mi'râc-ı Mübârekleri (s. 199); Ebvâ (s. 220); Gazve-i Buvât (s. 221); Gazve-i Aşîra (s. 221); Gazve-i Bedr-i Evvel (s. 222); Gazve-i Bedr-i Kübrâ (s. 222); Gazve-i Karkaratü'l-Keder (s. 232); Gazve-i Beni Kaynuka (s. 232); Gazve-i Sevîk (Süveyk) (s. 234); Gazve-i Gatafan (s. 235); Gazve-i Bahrân (s. 236); Gazve-i Uhud (s. 237); Gazve-i Hamrâü'l-Esed (s. 250); Gazve-i Dumetü'l-Cendel (s. 253); Gazve-i Meryesi' (Merîsi) (s. 254); Gazve-i Beni'n-Nadîr (s. 255); Gazve-i Beni Kurayza (s. 263); Gazve-i Beni Lıhyân (s. 264); Gazve-i elgâye (s. 265); Gazve-i Zâtu'r-rikâ (s. 267); Gazve-i Hudeybiye (s. 269); Gazve-i Hayber (s. 276); Feth-i Mekke-i Mükerreme (s. 299); Gazve-i Huneyn (s. 318); Gazve-i Tâif (s. 325); Gazve-i Tebük (s. 335); Vefd-i Mülûk-i Himyer (s. 354); Vukû-ı Haccetü'l-Vedâ (s. 363)

Bihterîn-i Gevher-kân-ı İmkân Efendimiz Hazretlerinin Hilye-i Celîle ve Evsâf-ı Mübârekesi (s. 399); Sebeb-i Hilkat-i Milket-i Cihân Hazretlerinin Mâlik Oldukları Bazı Emvâl ve Eşyâ-yı Şerîfeleri (s. 411); Rasûl-i Ekrem Efendimiz Hazretlerinin Bazı Mehâsin-i Ahlâk ve Fezâil-i Celîleleri (s. 422); Ekmel-i Enbiyâ ve Ecmel-i Mürselîn Efendimiz Hazretlerinin Bazı Hasâyis-i Celîleleri (s. 431). Kitâb 459. sayfada sona ermektedir.

Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî, eserin sonunda, son bölüm ile alakalı olarak farklı şemâil kitaplarından yararlandığını ifade ederek bu hususta daha geniş bilgiye ulaşmak isteyenlerin bu eserlere bakması gerektiğini vurgular. Verdiği kaynak eserler: İmam Suyûtî'nin *Enmüzecü'l-lebîb fî hasâisi'l-habîb*'i; İmâm Kastallânî'nin *Mevâhibü'l-ledünniyye*'si *(Mevâhib)*; Kadı İyâz'ın *Şifâ-i Şerîf*'i; İmâm Gazâlî'nin *İhyâ*'sı ve Şehâbeddîn Sühreverdî'nin *Avârifu'l-Maârif*'idir. Bu zâtların Hz. Peygamber'in ahlâk-ı hamide ve güzel hasletlerini etraflıca ortaya koyduklarını, buna rağmen yine de Hz. Peygamber'i anlatmakta acz-i itirâf ettiklerini, dolayısıyla kendisinin de bu muhtasar eserde bundan âciz kaldığını mütevazı bir

CamScanner ile tarandı

şekilde dile getirir. Söylediklerinde hata olabileceğini söyledikten sonra bu hatalardan tevbe sadedinde aşağıdaki beyti söyler:

Tevbe yâ Rab hatâ râhına ben gitdim ise
Safha-i kâğıdı sehv-ile siyâh etdim ise [25]

Yine Râşid Ayıntâbî, bu bölümü, Hz. Peygamber, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e salât ve selâm göndererek, kendisine ait mesnevî şeklindeki bir manzume ile sonlandırır:

Hazret-i Ahmed-i Muhtâra müdâm
Olsun envâ-ı tahiyyât u selâm

Ola ashâba selâm ile senâ
Güzer etdikçe bütün subh u mesâ

Bâ-husûs ol reh-i tevfîka refîk
Lûtf-ı Hakk yani cenâb-ı Sıddîk

Dahi ol müntehabât-ı ezelî
Ömer-i âdil ü Osman u Ali

Hem iki nahl-i gül-i bî-hemtâ
İki şehzâde-i dünyâ vü ukbâ

Dâimâ mazhar-ı ihsân olalar
Zînet-i ravza-i rıdvân olalar[26]

C. Sonuç

Gaziantep'in yetiştirdiği önemli şahıslardan biri de çevresinde daha çok Râşid mahlasıyla veya Ayıntâbî-zâde sanıyla tanınan Mehmed Ali Ayıntâbî'dir. Çağdaşı pek çok ilim ve kalem erbabı gibi yetişme döneminin ardından devletin merkezine, İstanbul'a gelmiş ve kalemiyye sınıfı içerisinde önemli görevlerde bulunmuştur. Yaptığı işlere bakılırsa devletin önemli bürokratlarından biri hâline gelmiş, önemli makamlarda icrâ-yı faaliyet ifa etmiş, devrin ikbâlini de idbârını da yaşamıştır. Dönemin Başbakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlıklarında memur ve özel kalem müdürü olarak çalışmıştır.

25 Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî, Tevârîhu'l-Enbiyâ fî İrşâdi'l-Ezkiyâ, s. 458.
26 Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî, Tevârîhu'l-Enbiyâ fî İrşâdi'l-Ezkiyâ, s. 458-459.

CamScanner ile tarandı

Pek çok resmî yazışmaya imza atan Râşid Efendi, bize üç önemli eser de bırakmıştır. Her ne kadar *Dîvânçe*'si bugün ele geçirilememiş de olsa, hakîmâne tarzda yazdığı şiirleri dolayısıyla çevresinde şâir kimliği ile tanınmıştır. Bu eserler içerisinde Rüşdiyelerde ders kitabı olarak okutulmak maksadıyla kaleme alınan ve yukarıda tanıtımını yaptığımız eseri *Tevârîhu'l-Enbiyâ fî İrşâdi'l-Ezkiyâ* adlı eseri son devirde kaleme alınan Peygamberler Tarihlerinin son halkalarından biridir. *Zeyl-i Sefînetü'r-Rüesâ* ise yine onun düz yazı ve inşâ kabiliyetini ortaya koyan eserlerinden diğeridir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş döneminde hayat sahnesinde var olan Mehmet Ali Ayıntâbî, başkentte, ilim, edebiyat ve sanatın merkezi olan İstanbul'da, dönemin kalem erbabı, şâir, ilim ve sanat adamları ile iyi ilişkiler kurmuş, çevresinde saygın bir yer edinmiştir. Onun tasavvufî kimliği ve kişiliği ayrıca araştırmaya muhtaçtır.

Son olarak, Gaziantep'e ait bir değer olan Râşid Efendi'nin eserleri üzerine daha derinlikli çalışmalara ihtiyaç vardır. Özellikle İlahiyat, Edebiyat veya Tarih fakültelerinde yapılan yüksek lisans ve doktora çalışmalarına konu edilmeli, onun hem şahsiyeti hem de eserleri günümüze aktarılmalıdır. Sadece bizim üzerinde pek az bilgi toplayarak dikkat çektiğimiz Râşid Ayıntâbî değil, bu sempozyumda adı geçen diğer tüm Gaziantepli şahsiyetler bir bir ortaya çıkarılarak, eserleri günümüze aktarılmalıdır. İşte o zaman düzenlenen bu sempozyum nihaî hedefine varmış olacaktır.

CamScanner ile tarandı

Kaynakça

Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, (I-III), Matbaa-i Âmire, İstanbul 1333.

Dumlu, Sinan, *Sırkatibi ve Muhasip*, Kitabevi Yay., İstanbul 2016.

Fatîn Davud, *Hâtimetü'l-Eş'âr (Fatîn Tezkiresi)*, (haz. Ömer Çiftçi), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara tarihsiz.

Gökalp, İ. Seval, *Hazine-i Fünûn Dergisi (27-52.Sayıları) (İnceleme ve Seçilmiş Metinler)*, (Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2003.

İnal, İbnülemin Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, MEB Yay., İstanbul 1969.

Levend, Âgâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK yayınları, Ankara 1988.

Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, (I-III), MEB Yay., İstanbul 1983.

Râşid Mehmed Ali Ayıntâbî, *Tevârîhu'l-Enbiyâ fî İrşâdi'l-Ezkiyâ*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1282 (1866).

Yılmaz, Hasan Kâmil, *Azîz Mahmûd Hüdâyî Hayatı Eserleri Tarîkatı*, Erkam Yay., İstanbul 1999.

http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5217 (16.08.2016).

https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.a0005761861;view=1up;seq=474;size=150 (Erişim:17.08.2016).

CamScanner ile tarandı